

PROJEKT OBRRTNIČKE RADIONICE I KUĆNE RADINOSTI U POKRAJINSKOM MUZEJU MURSKÉ SOBOTE

IM 34 (3-4) 2003.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EVENTS, EXPERIENCES

JELKA PŠAJD □ pokrajinski muzej Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenija

sl.1. Prostor kovačke radionice prije stalnog postava, 20. kolovoza 2003.
Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

sl.2. Konzerviranje kovačkog oruđa, 30. rujna 2003.
Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

sl.3. Direktorica na dan otvorenja u kolarskoj radionici, 8. listopada 2003.
Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

sl.4. Ognjište u kovačkoj radionici, 8. listopada 2003.
Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

U razvojni su projekt Pokrajinskog parka Goričko te obnove i revitalizacije dvorca kod Grada uz dvije domaće radionosti (kuhanje rakije i travarstvo) uključene i četiri obrtničke radionice (kolarska, kovačka, lončarska i tkalačka). Njima želimo očuvati tradiciju Prekomurja odnosno Pomurja, obrte i djelatnosti predstaviti široj javnosti i poticati djelatne pojedince da stvaraju na iskustvima i znanju nestalih obrta i kućnih radinosti. Seoskim obrtničkim djelatnostima čovjek je dobivao proizvode za osobne i gospodarske potrebe, a oni su se prepletali s poljoprivredom ondje gdje su seoska gospodarstva bila malena, ali je bilo dovoljno sirovina potrebnih za obrt. Vrijednost predstavljenih obrta i djelatnosti očitovala se u tome što su proizvodi bili napravljeni u odnosu s čovjekom i njegovim postojanjem u prostoru. Radionice su smještene u prizemlju sjeveroistočnog dijela dvorca, zajedno sa središnjim informacijskim uredom u kojemu će biti moguće dobiti informacije o Goričkem i lokalne proizvode vezane za predstavljene obrte i djelatnosti. Izvođač projekta Obrtničke radionice i kućne radinosti bio je Pokrajinski muzej Murska Sobota, u suradnji s Ministarstvom Republike Slovenije za okoliš, prostor i energiju te EU program PHARE. Dogovori o projektu vodili su se u procesu nastajanja Pokrajinskog parka Goričko, a Pokrajinski muzej Murska Sobota prvi je put bio upoznat s njim u veljači 2003. Sljedećih mjeseci počeli su konkretni dogovori o projektu, u svibnju i lipnju Muzej je pripremao izvedbu i potpisan je ugovor između Pokrajinskog muzeja Murska Sobota i AHT International GmbH iz Essena, koji je vodio cijeli međunarodni projekt razvoja zajedničkoga Pokrajinskog parka Goričko. Djelatnici Pokrajinskog muzeja Murska Sobota intenzivno su radili na tom projektu od kraja srpnja do 8. listopada 2003. Na projektu je surađivalo šestoro suradnika iz Muzeja (ravnateljica, kustosica, muzejski restaurator, dva muzejska konzervatora, javni djelatnik) i 36 vanjskih suradnika (različiti izvođački poslovi, prijevodi, računalna aplikacija, dizajn, fotografija, dokumentiranje, restauriranje, snimanje, lektoriranje, informiranje).

sl.5. Rekonstrukcija lončarske radionice, 8. listopada 2003.

Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

sl.6. Tkalačka radionica, 8. listopada 2003.

Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

U dva mjeseca obavljani su ovi poslovi: terenska istraživanja, otkupi, restauriranje, konzerviranje, inventarizacija, fotografiranje, selidba i postavljanje 518 predmeta; snimljena su četiri dokumentarna filma (pečenje lončanih proizvoda, izrada kotača kod kolara, izrada kotača kod kovača i priprema lanene pređe i tkanje); priprema tekstova za panoje, snimanje filma, računalna aplikacija i izrada CD-a; priprema pedagoških programa u tri radionice ručnog rada; priprema sadržaja informacijskog pulta (ideja i izrada proizvoda predstavljenih obrta i djelatnosti za prodaju). Otkupljene su i prenesene i dvije cijele obrtničke radionice koje izumiru (kovačka i kolarska), pojedinačni, teško pronađeni predmeti pomoću informatora i filmski je dokumentirano prirodno pečenje lončanih proizvoda najstarijega djelatnog lončara u Prekomurju (vjerojatno i u Sloveniji).

Tim smo projektom očuvali, evidentirali i prezentirali obrte koji izumiru i domaću radinost u Pomurju, s naglaskom na Goričkom, od kraja 19. do 50-ih godina 20. st.

Pred ulazom u svaku radionicu postavljena je metalna ploča koja posjetitelja obavještava u koju prostoriju ulazi. Osim muzejskih predmeta (originali, rekonstrukcije), u svakoj je radionici jedan ili više panoa, u kovačkoj i kolarskoj radionici organizirana je videoprojekcija, a u tkalačkoj i lončarskoj radionici računalna aplikacija.

Kolarska radionica. Kolarstvo je obrtnička grana koja se bavi izradom i popravljanjem drvenih dijelova prijevoznih sredstava, prije svega kola. Danas možemo govoriti o izumiranju toga obrta, a počeo je nestajati s masovnom pojavom gumenih kola i traktora 70-ih i 80-ih godina 20. st.

Izložena kolarska radionica Andreja Holcmana (1925.-2001.) otkupljena je u Ižakovcima 121. Cijela sačuvana i prenesena, ima 109 muzejskih predmeta (oruđa i proizvoda).

Velik prostor koji nam je u dvorcu bio dostupan podijelili smo na tri dijela. Ispod rekonstrukcije krovne grede postavili smo prenesenu originalnu kolarsku radionicu; poseban su dio kolarski proizvodi; važnim nam se činio i dio za pedagoški rad radionice u kojemu posjetitelji mogu od već napravljenih drvenih kutijica za olovke izrezivati "kolarski uzorak", nakon prethodne najave kolaru mogu vidjeti prezentaciju uporabe oruđa, a dostupna su im i videopredstavljanja izrade drvenog kotača.

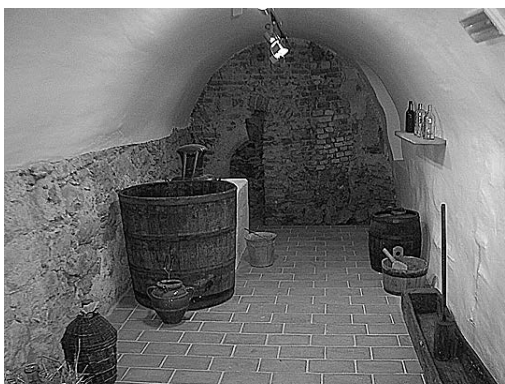
Kovačka radionica. Kovači su do 20. st. pripadali najvažnijim obrtnicima na slovenskom selu jer je njihov rad bio neodvojivo povezan sa svakodnevnim čovjekovim potrebama; izrađivali su poljodjelsko i drugo oruđe, metalne dijelove kola, oruđa za vinogradarske i šumarske poslove, pomagala i opremu za gradnju kuća, vanjsku i unutarnju opremu te popravljali oruđa. Pri izradi kola tijesnoj su surađivali oruđarski i potkivački kovači i kolari. Kovačke radionice počinju izumirati, odnosno prestaju raditi 80-ih godina 20. st., s masovnom pojavom traktora i seoskih strojeva te s prestankom potkivanja konja, volova i sl.

Izložena kovačka radionica otkupljena je u Gederovcima 13. Potkivački i kolarski kovač Štefan Karas (1916.-1999.) naslijedio ju je od kovača Plahtariča. U kovačnici je izložen 321 inventarizirani muzejski predmet. U desni dio prostorije ugradili smo kovačko ognjište i ponovno postavili kovačnicu, a u lijevom dijelu mogu se vidjeti kovački proizvodi i videofilm koji prikazuje izradu metalnih dijelova za kotač.

Lončarska radionica. Lončarstvo pripada među najstarije obrte u Sloveniji. U Prekomurju je vrlo staro, a kraj je poznat upravo po tom obrtu, koji je i ondje počeo drastično izumirati.

Otkupljenim predmetima rekonstruirali smo lončarsku radionicu u kojoj su 23 komada akcesijskih muzejskih predmeta i 9 inventariziranih muzejskih predmeta. Kako je lončarstvo bilo vrlo važan obrt i djelatnost, u pedagoškom smo dijelu ponudili njegovo računalno predstavljanje (snimljen je i videofilm) te nakon prethodne najave omogućili posjetiteljima izradu proizvoda na lončarskom vretenu. Pomoću računalne aplikacije posjetitelj može potražiti i podatke o pojedinim lončarskim proizvodima.

Tkalačka radionica. Tkalaštvo je uz lončarstvo najvažniji domaći obrt i djelatnost u Prekomurju. Uglavnom su tkali muškarci, žene su im pomagale pri navođenju niti na razboj. Danas se tim obrtom bavi samo jedna tkalja u Murskoj Soboti.

sl.7. Ljekarništvo, 8. listopada 2003.
Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

sl.8. Kuhanje rakije, 8. listopada 2003.
Foto: Pokrajinski muzej Murska Sobota

Kako je proces uzgoja i prerade lana dug, odlučili smo brojne prikupljene informacije ponuditi i na računalu, na koje mu posjetitelj može pogledati videofilm o pripremi pređe za razboj i tkanje, lanene proizvode i njihove opise i opise pojedinih faza u uzgoju i preradi lana (lan na njivi, predivo, pređa i platno). Izloženi su i inventarizirani muzejski predmeti, odnosno oruđa za uzgoj i preradu lana. U pedagoškom dijelu posjetiteljima smo ponudili dva programa: nakon prethodne najave mogućnost ogleda tkanja na razboju i praćenje izrade ukrasnih traka na tkalačkim daščicama.

Travarstvo i ljekarništvo. Prve ljekarne na području Pomurja bile su u Lendavi (1835.), u Beltincima (1889.), Gradu (1911.), dvije u Murskoj Soboti (1842. i 1930.), Gornjoj Radgoni (1566.) i Ljutomeru (1878.). Kućne i gradske ljekarne tada su bile vrlo važne jer su gradovi s liječnikom i ljekarnom bili veoma udaljeni. Prekomurska narodna medicina poznaje oko 500 različitih vrsta ljekovitog bilja.

Mali smo prostor razdijelili na dvije djelatnosti. Kako za travarstvo nema posebnih oruđa i naprava, u tom dijelu smo postavili drvene police na kojima se suše najčešće ljekovite biljke te izložili uokvirene rekonstruirane skice ljekovitog bilja. U ljekarničkom dijelu, koji je bio tijesno povezan s travarstvom, izložili smo keramičke i staklene posude za čuvanje lijekova.

Kuhanje rakije. Kuhanje rakije bila je prilično rasprostranjena djelatnost seoskog stanovništva u Sloveniji. Rakija se danas kuha u gotovo svakoj kući, i to je po pravilu muški posao.

U zidani prostor dvorca ugradili smo ognjište s bakrenim kotlom i u prostoru izložili 25 inventariziranih muzejskih predmeta za dobivanje rakije.

Zaključak. Na informacijskom pultu mogu se kupiti proizvodi predstavljenih obrtničkih radionica i kućnih radinosti: drvene izrezbarene kutije za olovke, domaća rakija, metalni svijećnjaci, držači za olovke, čavli, lončarski proizvodi, tkani stolnjaci, ručnici i čajevi. Također, posjetitelj preko računala može pronaći osnovne informacije o svim predstavljenim radionicama.

U budućnosti je potrebno razmišljati kako najavljene skupine dulje zadržati u dvorcu i oko Grada (unatoč već ponuđenoj mogućnosti suradnje u pedagoškom programu i podrobnoga gledanja sadržaja). Kako najavljene skupine koje nisu iz Prekomurja i izvan sezone ne dolaze često u "od Ljubljane udaljeni kraj" animirati cijeli dan? mnoštvo je mogućnosti, potrebna je samo koordinacija i suradnja Pokrajinskog muzeja Murska Sobota, Pokrajinskog parka Goričko i Općine Grad.

Primljeno: 29. studenog 2003.

Sa slovenskoga jezika prevela: Jagna Pogačnik

sl.9. Informacijski pult

THE PROJECT OF CRAFTSMEN'S WORKSHOPS AND COTTAGE INDUSTRIES IN THE MURSKA SOBOTA REGIONAL MUSEUM

The development project of the Goričko park and the restoration and revitalisation of the manor house at Grad includes the project of a museological installation of four craftsmen's workshops (wheel-maker's, blacksmith's, potter's and weavers) and two cottage industries (medicinal herbs and making brandy) that was completed in October of 2003. The project was headed by the Regional Museum of Murska Sobota in cooperation with the Ministry of Culture of the Republic of Slovenia for the Environment, Spatial Planning and Energy, as well as EU's PHARE programme.

In this way we have preserved, recorded and presented dying crafts and cottage industries in the Prekmurje region, with the focus on Gorička from the end of the 19th to the mid-20th century.

In the future, stress will be placed on caring for the interests of users and trying to solve the problem of keeping announced groups of visitors as long as possible at the manor house and around Grad. We also need to provide all day interests for groups that are not from this region, which is far from the capital of Ljubljana, and rarely come here in the off-season.